

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

tiatie van subtypes van adolescentendepressie, meer bepaald in termen van de onderliggende persoonlijkheid en gehechtheidsstijl en tot een meer specifieke indicatie voor behandeling.

Midgley's lezing bood veel stof tot nadenken in een naar mijn gevoel toch nog zeer compacte, gecondenseerde vorm, ondanks het goed verstaanbare Engels en de voortreffelijke vertaling door Rudy Vandenborre, in de map voor de deelnemers. Hopelijk inspireert het Britse voorbeeld op termijn ook onze beleidsverantwoordelijken. Het is naar mijn gevoel ook een goede aanzet voor verdere *evidence based* discussie in de geestelijke gezondheidszorg.

Dr. Leen Van Compernelle beschreef in *Niets nieuws onder de wolven* depressieve jongeren op de Jeugdkliniek, de adolescentenafdeling te Pittem. In een hartverwarmende authentieke stijl vertelde zij over het werken met die jongeren voor wie de zon voor eeuwig achter de wolven dreigt te verdwijnen. Een verhaal over fundamenten en veerkracht, over kwetsbaarheid en de verwoestende kracht van bijvoorbeeld de zogenaamde endogene of — *what's in a name* — vitale depressie. Gelukkig kan een residentiële behandeling in een therapeutische setting voor jongeren die zich in de woestijn van het leven lijken vast te rijden een oase van verschil uitmaken. Een dergelijk therapeutisch aanbod is geen kwestie van protocollaire routine maar vereist iedere keer weer maatwerk, gedragen en gedreven door een collectieve 'uitputtende inzet' van tegenoverdracht. In een uitstekende mix van woord en PowerPoint-beelden ging Van Compernelle dieper in op de verschillende aspecten van de depressieve psychodynamiek. Zij had het onder meer over het beleefde al dan niet vermijdbare tekort dat bij zichzelf of bij de ander gesitueerd kan worden en dus meer narcistisch of object-relatieel gekleurd kan zijn. Depressie vermomt zich soms als een hardnekkig gedragsprobleem of is in het geval van een onderliggende bipolaire stoornis het spreekwoordelijke topje van de ijsberg. Aan de

hand van rake voorbeelden verduidelijkte de spreekster haar pragmatische 'experience based' omgang met medicatie en collocatie. Ze wees terecht op de merkwaardige splitsing in het wetenschappelijk discours over suïcidaliteit en depressie, die in schril contrast staat met de hoge prevalentie van psychiatrische stoornissen bij jongeren die overgaan tot suïcide. Ten slotte ging haar aandacht uit naar die jongeren die binnen de huidige voorzieningen niet geholpen kunnen worden. Van Compernelle verstaat de kunst om een complexe thematiek trefend en helder te verwoorden. De afsluitende discussie tussen sprekers en deelnemers bewees volgens mij dat de organisatoren van de *Je lust of je leven* in hun opzet geslaagd zijn.

Literatuur

- TROWELL, J. e. a. (2007). Childhood depression: a place for psychotherapy — An outcome study comparing individual psychodynamic psychotherapy and family therapy. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 16, 157-167.
- VERHAEGHE, P. (2009). *Het einde van de psychotherapie*. Amsterdam: De Bezige Bij.

Waar de een de ander meer mens maakt

Verslag van

Tussen schoot en school, studiedag van
De Speelbrug [*Antwerpen, 8 oktober 2009*]

BEA DOCX

Trees Traversier, een van de drijvende krachten achter De Speelbrug, heette ons welkom en leidde ons langs de spreekbeurten en discussies van de studiedag *Tussen schoot en school*. Katrien Verhegge, administrateur-generaal van Kind & Gezin, benadrukte dat de unieke, namelijk psychoanalytische, invalshoek van De Speelbrug

de dynamiek rond ontmoetingsruimten op gang gebracht heeft. En jeugdschepen Leen Verbist ondersteunde het belang van opvoedingsondersteuning in een stad als Antwerpen, met dertig procent inwoners van jonger dan vijftientig jaar.

Lili De Vooght, de eerste spreker, putte uit haar ervaring als psychiater-psychoanalytica en de opleiding die ze in de jaren tachtig genoot bij Françoise Dolto, medepionier van de 'Maisons Vertes'. In een Maison Verte, zoals De Speelbrug, wordt een makkelijk toegankelijke ontmoetingsruimte gecreëerd, een ruimte bepaald door grenzen, een ruimte waarin mensen en dingen kunnen bewegen, waarbinnen iets kan plaatsvinden. De ruimte wordt niet gevuld, de stilte niet gedood. Er 'moet' niets. Men kan erop vertrouwen dat er spontaan iets gebeurt. Spontaneïteit laat kansen aan nieuwe en verrassende ervaringen. Vriendelijkheid en medeleven zijn even vanzelfsprekend als vragen stellen en conflicten uitspreken. De medewerkers maken van de ontmoetingsruimte een plek waar mensen zich aan het eigen gevoelsstelsel kunnen toevertrouwen zodat ze spontaan en beweeglijk worden. Kinderen en volwassenen moeten er plezier kunnen maken, maar ook kunnen lijden. Hier kan je gewoon praten over koetjes en kalfjes, spelen en lachen, bewegen en bewogen worden. Er is uitwisseling onder gelijken, een geven en nemen. Toevallige ontmoetingen kunnen iets in beweging zetten, soms een verandering mogelijk maken.

Vloeiend bewegende interacties geven immers energie, maar stopt de beweging dan worden de oren gespist, slaat het hart sneller... Er gebeurt iets, iets droevigs, iets prettigs... De lezing maakte zeer duidelijk dat een alledaags fenomeen als 'ontmoeten' niet zo vrijblijvend is. Ontmoetingsruimten waar bovengenoemde basisvoorwaarden verwezenlijkt worden zijn van existentieel belang tijdens de eerste levensjaren. Aan initiatieven zoals De Speelbrug, zo eindigde de spreker, moet zoveel mogelijk bekendheid gegeven worden.

Rudy Vandenborre, psycholoog-psychoanalyticus, verbonden aan De Speelbrug, bracht onmiddellijk 'het kind': het verhaal van een moeder en haar zontje van twintig maanden oud. Moeder klaagde dat hij het weer in zijn broek gedaan had, zoals bij elk bezoek. De sfeer wordt wat gespannen, misschien schaamtevol, verwijtend, of 'Kan het anders?'. Rudy zegt: 'Met de kaka zeg je misschien dat je graag komt, dat je heel blij bent dat je hier komt spelen.' Het jongetje drukt volgens hem zijn enthousiasme lichamelijk uit. Zijn lichaam denkt en spreekt via de levende beweging van zijn darmen en via zijn fiere tred. Dit is een creatief droomvoeldenken, iets van binnen leren — zo anders dan nadenken, dat een van buiten leren is, de aanpassing dienend.

'Kinderen kunnen ziek worden door hun opvoeding', stelt Dolto. Het is dus belangrijk hulp te bieden in een vroeg stadium, nog voor ontwikkelingsmoeilijkheden zich vastzetten in symptomen. Scheidingen van moeder en kind verlopen vaak te brusk, te weinig gedragen door een veelvoud aan sociale ervaringen. Herhaald oefenen en doorwerken, van moeders schoot af en erop, vast aan en los van haar rok, dicht bij en ver weg van haar blik, buiten en binnen haar gehoorsveld: dit alles kan een tussenruimte creëren, een 'tussen schoot en school', een ruimte van waaruit de scheidingssituatie beleefd en beheerst kan worden. Het creëren van deze intersubjectieve ruimte staat centraal in De Speelbrug. Het kader brengt hier het toeval tot stand, wat een gelegenheid is voor bewerking en verandering. Door niet te oordelen, niet te animeren en niet te adviseren wordt de ruimte opengehouden. Dat het kind ook vaardiger wordt is geen doelstelling maar een heilzaam nevenverschijnsel. Deze institutionele lichtheid is moeilijk te verdragen in onze prestatie maatschappij, wat een initiatief als De Speelbrug des te noodzakelijker maakt.

Met de behoeften van kinderen tot vier jaar in gedachten houdt men zich aan drie principes: de vertrouwenspersoon blijft in de

ruimte en blijft verantwoordelijk voor het kind; ouders en kinderen blijven administratief anoniem; er wordt een financiële bijdrage gevraagd om de mensen medeverantwoordelijk te maken. De onthaalmedewerkers, onder wie heel wat vrijwilligers, verrijken de intersubjectieve ruimte met hun verschillende stijlen. De ervaring van het verschil zet kinderen en ouders immers aan het <denken>. De sobere, rustige en hartelijke aanwezigheid van de onthaalmedewerker faciliteert de hechting en de ontmoeting met de vraag en het verlangen van het kind.

Kleine kinderen zijn de spons van het onbewuste van de ouders, aldus Dolto. Daarom moet er veel aandacht gegeven worden aan wat het kind uitdrukt en (nog) niet kon doen horen. Spelen is het denken zelf en wordt niet geïnterpreteerd voor het kind, eventueel wel voor de ouder als toelichting van het gebeuren en om de ontmoeting tussen beiden te vergemakkelijken. Om zich op die manier ter beschikking te kunnen stellen, hebben de medewerkers behoefte aan supervisie en intervisie. De spreker moest zijn indringende betoog spijtig genoeg onvoltooid afsluiten wegens tijdsoverschrijding. Hij rondde af met een klinisch vignet dat de wijze van ontmoeten in De Speelbrug eens te meer levendig in beeld bracht.

Met *Ik speel dus ik ben* gaf Nicole Vliegen een boeiend, maar wat academisch betoog

over het spel als motor van persoonlijke en relationele ontwikkeling. Ze vertelde hoe spelen helpt om meester te worden over agressie en seksualiteit. Hoe men bezorgd moet zijn als het spelen stopt. Hoe in het spelen binnen- en buitenwereld elkaar ontmoeten. Hoe de speelse aanwezigheid van ouders of zorgfiguren het kinderspel faciliteren. Haar boodschap is zeer duidelijk: de maatschappij moet zorgen voor ontmoetingsplaatsen waar kinderen veel kunnen spelen.

Michel Vandenbroeck van de vakgroep Sociale Agogiek van de Gentse universiteit sprak over opvoedingsondersteuning als gedeelde verantwoordelijkheid.

Als laatste spreker ging Jean-Pierre Van Eeckhout, psycholoog-psychoanalyticus, verbonden aan De Speelbrug, eens te meer in op het specifieke van een Maison Verte als ontmoetingsruimte.

Ter afsluiting vond een door Trees Traversier goed geleid panelgesprek plaats: een ontmoeting tussen verschillende vertegenwoordigers van het Antwerpse netwerk <Ontmoetingsplaatsen kinderen en ouders>. De gelijkenissen en vooral ook de verschillen werden duidelijk, waardoor het denken verder gestimuleerd werd.

Het was een geslaagde, zij het wat te gevulde studiedag.